

Gildesskikke og Folkeliv i Midtthy

fra Midten af forrige Århundrede.

Af Læreren A. Christensen, Haring.

MAN må ikke her vente sig en udtømmende kultur historisk Skildring af Livet i Thy i gamle Dage. Kun i store Træk giver følgende et troværdigt Billede af Befolkningens Sæder og Skikke, der i så mange Henseender var og tildels endnu er ejendommelige for denne Egn. For Pålideligheden borger min Hjemmelsmand, fhv. Husejer Knud A. Bang, der har givet mig alle de Oplysninger, jeg har ønsket; men flere andre gamle Mænd har bekræftet Sandheden af det nedskrevne. Det er nu mit Håb, at efterfølgende må vinde Forståelse og vække interesse også ud over Thylands Grænser.

Vi begynder med *Gilderne*, der her på Eggen kaldes "Bojler", og vi skal da først med til et stort

Bryllup.

Et sådant afholdtes i Årup 1858. *Indbydelsen* skete 9 Dage forud, og der var 4 Bedemænd. Når en sådan trådte ind et Sted, hvor de skulde med, blev han altid stående ved Døren med den høje Hat i Hånden, idet han sagde

"Jeg skal hilse fra - her kom Brudens Forædres og Brudgommens Navn - og hans Kæreste, om I vil være så gode at komme til Bryllup på Fredag Kl. 11, spise Frokost, følge med til Kirke og høre Brudevielsen, tage med hjem igen, spise til Middag, drikke Kaffe og spise Frokost næste morgen og for Resten blive så længe I har Lyst og nyde, hvad Huset formår."

Dernæst bænkedes og beværtedes han med Kaffe og Hvedebrød eller Kage og Øl; undertiden vankede der også en Kaffeputsch, alt efter hans eget ønske, og med mange Hilsener til Indbyderne drog han så af Gårde.

Et Par Dage før Brylluppet var det *Sendingsdag*. Da kom der fra de indbudnes Hjem en Mængde gode Sager f. Eks. 1 Gås, 4 Ænder eller Høns, 1 Snes Æg, et Par Pund Smør, 1 røget Fårelår og 2 svære Lys, ja, undertiden en Rullepølse. Værelserne bares i en *Rygkurv*, kun Æggene var i en "*Tejne*" (Madkasse). Man sendte gerne et Tyende eller en fremmed Person af Sted med den tunge Byrde. De fleste var svært villige til at gå. Engang betalte en Karl endog 8 Skilling til sin Medtjener for at få Lov til at nyde denne Ære. En *Skaffer* var til Stede i Gildeshuset, og der vankede både god Mad og Kaffe. - Desuden skulde Budet gerne have lidt godt med tilbage, altid i det mindste et lille rundt Sigtebrød, en "Rowli", som det hed, 4-5 Æggekager og nogle Småkager. Folk skulde jo smage Bagningen, før de kom.

Også til *Begravelse* brugtes lignende Sending og alt foregik på samme Vis før selve Begravelsesdagen.

I Dagene, før Festen afholdtes, havde Skaffere og Opvartere travlt med hos Naboer og Venner at låne alt, hvad der skulde bruges af Husgeråd. De mandlige Hjælpere hentede Borde og Bænke eller slog disse op af Brædder. Væggene klædtes i Siddehøjde med Linned, at ikke Kalken skulde smitte af på Folks Klæder, Storstuen pyntedes med Grønt langs Loftet og omkring Billederne. Ofte var Bruds og Brudgoms Navnetræk anbragt bag deres Plads med pyntelige Bogstaver af Blade og Grene. De kvindelige Opvartere hentede Fade og Tallerkener, Kopper, Skeer o.s.v. Disse Ting bares altid i en *Halmkurv* beregnet til et Par Skæpper Korn - "en to Skips Løb", som den hed.

Når Gæsterne på Bryllupsdagen rullede ind i Gården, stod Spillemandene ved Døren og modtog dem med et Stykke på Klarinet eller Horn. Det var Velkomsthilsenen. Tømmerne overlodes Foderskafferen, og der bødtes Gæsterne en Skænk lige inden for Døren. Mændene fik en Dram, Kvinderne et Glas Øl, og alle måtte have en Kage. - Der var 60-70 Mennesker til Brylluppet, og da de kørte til Kirke, var der 10 Vogne.

Nu er det almindeligt, at Brudeparret kører i den forreste Vogn; men den Gang var Brudgommen på den 1ste til Kirke, men på den 2den fra Kirke. Nu var han jo Mand, og den rådende. - Den 3die Vogn var forbeholdt Følgemændene - de to, der havde været med Brudgommen hos Præsten - og Musikken. Dernæst kom Brudepigernes og Brudekonernes Vogne. Hjemad var den sidste næst efter Spillemandenes. - Der var 8 *Forridere* med Sadel, Stigbøjler og Sporer; de red to og to sammen og skulde helst gøre 3 Vendinger foran Brudeskaren både til og fra Kirke, så der måtte fart på; det gik ofte i strakt Galop; men Hestene behøvede sjældent Opmuntring; de vidste, hvad det gjaldt. Stateligt tog hele Optøget sig ud, og til Klarinetternes Toner formelig dansede Hestene for Vognene. Musikken spillede også ofte i Kirken, men mest på Horn. Under Brudevielsen kørte Kuskene frem og tilbage, men ikke så sjældent var der en Skaffer med, som kunde byde dem en "Skænk" og en frisk Skrå. - Oftringen i Kirken til Præst og Degn var et meget vigtigt Punkt; man kunde let komme galt af Sted, vende sig forkert, komme for tidlig eller for sent o.s.v.; men Stedets Lærer eller en af den nærmeste Slægt havde gerne givet enhver Besked, så det gik næsten altid, som det skulde.

Hjemad kørtes gerne hurtigere end henad, og det kneb ofte Forriderne at få deres Snaps første Gang, de var hjemme i Gården; det var intet godt Varsel, hvis de ikke fik udført de reglementerede 3

Vendinger. - Når Brudetoget så under fuld Musik nåede Hjemmet, Skænken var nydt og Kuske og Ryttere taget hjem med Hestene, så blev Brudegaverne beset, og Brudeparret måtte rundt at takke. Gaverne bestod den Gang næsten udelukkende i Penge og kunde variere fra 2 til 3 Rdl. (4-6 Kr.).

Når der på den Tid var stort Bryllup i *Stenbjerg*, affyrede de unge Karle ofte Geværssalut for Bryllupstoget; det satte ordentlig Ild i Hestene, så de næsten ikke var til at styre.

Ved 6-7 Tiden tog man Plads ved *Middagsbordet*. Brudeparret havde Hæderspladsen midt for denne. Bruden ved hans højre Side, og hele hendes kvindelige Slægt til højre for hende, medens hans kvindelige Pårørende sad til venstre for ham. Lige over for dem var Præstens og Degns Plads, og på begge Sider af dem den mandlige Slægt. Der blev altid sunget til og fra Bords, og Retterne var: Fersk Suppe, Havtorsk med Kartofler, Steg med Kartofler, Rødgrød og Tærte (Riskage). - Til Fisk og Steg vankede der Snaps. "Fisken skulde jo svømme".

Ikke så sjældent holdt både Præst og Degn Tale, Sange blev sungne, og Musikken spillede til. En eller anden havde også tidt skrevet en *Brudesang* og som Type på en sådan, hidsættes følgende, der rigtig nok er fra et lidt senere Tidspunkt:

O, Selskabslivet, hvor det er skönt;
det muntrer Sindet, forhøjer Glæden;
det er som Forårsgræsset grønt,
der minder om at nedlægge Sæden;
da glemmes Sorgen,
i Hyt' og Borgen
forvandles Nat til den lyse Morgen
i Muntherhed.

Men særlig Fryd dog til Stede er,
når tvende Hjerter sig tro forene,
når Mand og Kvinde i Bryllupsfærd
de Hænder knytte trofast at leve
i Glæde - Nøden,
ja, indtil Døden,
i Aldersaften som i Morgenrøden,
i Kærlighed.

Her i vor Kæde er og et Par,
som Troskabspagten fornylig knyttet'. -
Vi tro forvist, de oprigtig har
til Hjerteløftet med Glæde lyttet,
så Trofastheden
i Sorg og Glæden
kan åbne Adgang til Hjertefreden
i Kærlighed.

Ja, kære Brudgom, vi håbe vist,
at du vil kærligt om Pagten frede
og ej blot nu, men og tilsidst
din Ven vil trolig i Fromhed lede;
i Tro og Dyden,
i Sorg og Fryden,
du vandre vil efter Ordets Lyden
i Kærlighed.

Og er vort Håb til dig, kære Brud,
du tro vil Manden i Livet lede.

Hver Sorg du slette for hannem ud,
det bør sig Kvinden at trøste, glæde.
Lad Himmelfreden
afvende Vreden
så ingen Sinde skal brydes Eden
om Kærlighed.

Derpå vi samtlig for Parret vil
en Skåle tømme og glade sjunge
af fulde Bryst og af Hjertets Ild,
så det i Stuen kan lifligt runge:
Gud skænke dem Glæde
dem Held berede!
Ja, over alt vi af Hjertet bede:
Lev lykkelig.

Storstuen blev nu ryddet, Musikken spillede op, og Dansen tog sin Begyndelse med at "*Braden dansedes ud af Pigernes Lag*."

En af Følgemændene, Degnen, eller en anden Gæst, som man særlig vilde hædre, dansede med Bruden; Brudgommen tog en af Brudepigerne, og de to Par svang sig nogle Gange rundt, hvorpå der byttedes om, og Mand og Hustru dansede en lille Tid, hvorefter Gulvet snart fyldtes med glade Par, både gamle og unge.

Kl. 11-12 Nat begyndte *Kaffedrikningen*, og Mændene fik en Punsh eller to. Stemningen blev ret høj og Passiaren livlig. - Henad Morgenstunden vankede der *Frokost*: Koldt Bord med Øl og Snaps, og op på Formiddagen kom det egentlige *Panschesold*, efter at Kvinderne havde fået Kaffe. - Ved dette blev der sunget mange Sange og udbragt Skåler for Vært og Værtinde, Brud og Brudgom o.s.v. Alle stemte i med den kendte:

Og dette skal være
vor Brudgom til Ære!
Hurra!
Og Skam få den som ikke
vor Brudgoms Skål vil drikke!"
Den Skål var brav!
drik den af!
:::Bravo, bravo, bravo, bravissimo:::
Han skal leve; han skal leve; han skal leve
højt, Hurra!" (Gentagelse.)

Thyboerne har altid i det daglige været ædruelige, men enkelte var der jo altid, som ved en sådan Lejlighed kunde blive mildest talt lidt omtågede. Et gammelt Ord træffer den almindelige Mening den Gang. Man sagde bagefter: "De var en dejlig Bojel, for der var ingen *fuld* og heller ingen, der var rigtig *ædru*".

Kl. 2 vankede der *anden Dags Middag* med Fisk, Steg og Dessert eller Risengrød og Mjød, og man fortsatte nu Dansen med Liv og Lyst til ved Aftenstid, da man før Hjemfarten fik *Aftensmad*.

Også ved Afrejsen spillede der ved Døren, men da måtte den ene Musiker klare det, medens den anden spillede i Storstuen. Humøret var nu på Højdepunktet, hvad ikke kan forundre nogen.

Om Søndagen - altså Dagen efter - mødte Selskabet igen - nu var *de* med, som måtte blive hjemme første Dag - for at følge Brudeparret til

Kirke. Der dansedes igen efter Hjemkomsten, og Selskabet fik både Middag, Kaffe og Frokost Mandag Morgen; men de nygifte vartede selv op, og der var andre Skaffere end Bryllupsdagen. –

Et Par Dage efter holdtes der sluttelig ”Ettebojel” (Eftergilde) for Opvartningsfolkene, der først måtte bære alle de lånte Sager hjem igen, hvad ikke var ublandet morsomt, da det var et sandt Slæberi. Man brugte den Gang kun *Hornskeer*, og dybe Tallerkener kendtes næsten ikke. Fade og Terriner med Suppe stillede i nogen Afstand på Bordene, og så var der en 12-14 Personer, der spiste af samme Fad. Man regnede, at der skulde en Snes Potter Brændevin og en halv Snes Potter Rom til ved en sådan Lejlighed. Cigarer brugtes ikke. Man talte naturligvis næsten ikke om andet end Brylluppet i Tiden før dets Afholdelse og længe derefter. –

Barselgilder

var for 50 År siden oftest meget større end nu. Der var tidt en 12-14 Faddere til at ofre i Kirken, og så vel disse som Slægt og Venner blev indbudt i god Tid. Indbydelsesformularen lød omtrent således:

”N. N. og Hustru vilde gerne have deres Søn i kirke på Søndag; vil du ikke være så god at komme derhen og spise Frokost, følge med i Kirke og være Fadder og så efter Kirketid tage din Kone med derhen og få jer ”Ojen (Middagsmad) og jer Kaffe”.

Sendingen stod naturligvis i Forhold til Gildet og bestod ved en sådan Lejlighed al 2-3 Stk. Fjerkvær, 1 Snes Æg og 1 Pund Lys.

Fadderne spiste altså Frokost og drak Kaffe før Kirketid, og siden mødtes de og de øvrige indbudne til *Middagen* ved 6-7 Tiden om Aftenen. Retterne var i Regelen Suppe, Steg og Kage (Tærte). Storstuen ryddedes, og så begyndte Dansen. Ved Midnatstid vandede der Kaffe og Kaffe-punsche; men Romtoddyer brugtes ikke ved en sådan Lejlighed. Om Morgenen nød man Spise og Kaffe, før man tog hjem. – Der var altid en Del, der spillede Kort. Tre- og Firkort var de almindeligste Spil, men omkr. År 1860 begyndte *Whistspillet* at vinde Indgang. Degnene blev snart dygtige i dette Spil, og en dalevende Lærer begyndte gerne Spillet med at gnide Hænderne mod hinanden, idet han sagde: ”Sejr og Held i min Hånd”. Om der var lidt Hekseri med i Spillet, er ikke let at sige – den Slags var der såre få, der troede -, men han vandt altid. Det drejede sig dog sjældent om store Summer. Man spillede i Almindelighed på $\frac{1}{4}$ Skilling. –

I Året 1845 var der en meget stor

Begravelse

i Mellemth. Gilderne var jo den Gang i Regelen af meget større Omfang og længere Varighed end nu; der skulde c. 70 Mennesker med, og en hel Uge før sendtes Bedemænd ud at indbyde Gæsterne. Den Gang var der gerne 12-14 Dage mellem Død og

Begravelse. Forberedelserne var jo mange og store og krævede en Del Tid. Indbydelsen lød omtrent således:

”Jeg skulde hilse fra N. N. og Hustru, om I vil være så god at komme til Begravelse kl. 12, spise frokost, følge den døde til hans sidste Hvilested og høre Ligtalen, tage med hjem igen, spise til Middag, drikke Kaffe, spise Frokost næste Dag og vente så længe I lyster og nyde, hvad Huset har at byde”.

Sendingen bestod ligesom til Bryllup af f. Eks. 1 Gås, 4 Høns, 2 Snes Æg, 2 Pund Smør og 1 Pund gode Tællelys. Den Gang brugte man ikke andet til Belysning, og de anbragtes ved Gildet rundt omkring på Bordene i de blankt polerede *Messingstager*. Ved Siden lå *Lysesaksen*, ligeledes af Messing. Lyset skulde jo ”brånes” engang imellem. Dette kunde også gøres med et Par med Læberne fugtede Fingre; men det var ikke fint ved festlige Lejligheder; til daglig var det meget almindeligt. Messingtøjet havde naturligvis en fremtrædende Hædersplads i Hjemmene, og meget og smukt *Messingtøj* var en Kones Stolthed.

Til den fastsatte Tid begyndte Gæsterne at komme. Seletøjet blanket, Vognen vasket; alt måtte være fint. En Del af Mændene bar endnu *Knæbenklæder* med Sølv- eller Metalknapper ved Knæerne, hvor de også var fastspændte med Spænder af samme Metal. Alle bar langskaffede Støvler over de hvide Strømper. Den mørkeblå Frakke havde lange Skøder og nåede næsten midt på Støvleskafterne. Den havde brede Opslag, der tillige var meget tykke. Om Halsen har de et sort Tørklæde og på Hovedet en høj Hat af grovt Filt omvundet med Flor. Kvinderne var i et hawelochlignende, tykt Overstykke - en Kåbe uden Ærmer -. De mødte også med *høj Hat*, men den var rundpullet og mere langhåret end Mændenes og lavedes mest af Harehår. Under den bar de en lille sort - eller hvid - Kappe med brede Bånd, der knyttedes i en smuk Sløjfe under Hagen.

Først ”skænkedes” de ankomne, og så tog Folk Plads omkring de velbesatte Borde for at spise Frokost. På disse stod med omtrent lige lange Mellemrum store Fade med kogt Flæsk, røget Fårelår, samt kogt Rulle- og Kødpølse. Af alle disse Herligheder kunde enhver skære sig et Stykke efter Behag. Disse *Saltmads-* eller ”*Kødmadsfade*” viste man naturligvis ved alle Gilder stor Interesse for.

Liget blev nu ”sunget ud”, og ved den Lejlighed læste Degnen det af ham forfattede ”*Ligvers*”. Navnet hidrørte fra, at det altid sluttede med 3-4 Vers, der gerne indeholdt Trøsteord til de efterladte. Et andet Eksempel var allerede skrevet på et udskåret Papir, og det blev lagt på Kisten. Ofte var Udskæringen meget smuk med Blomster og andre Figurer. Den Gang prydedes Båren iøvrigt kun af én *eneste Krans*, anbragt omkring Ligverset. Dette prentedes næsten altid, og der tegnedes en pæn Frise derom, hvorefter det sattes i Ramme og

fik en Hædersplads på Væggen derhjemme. På Avistrykkerierne kunde man i Slutningen af Århundredet få Papir med påtrykt Tegning i forskellige Mønstre, så var der kun tilbage at prente Ligverset derpå.

Man kunde naturligvis også få dette trykt, og af slige trykte Gravskrifter gives der endnu en Del, medens de prentede mere og mere forsvinder. Snart vil også de tryktes Saga være ude. I Grunden var det ingen dårlig Skik; thi Ligversene indeholdt altid Dato og Årstal for de vigtigste Begivenheder i den afdødes Liv.

Her hidsættes en Prøve:

Minde
over
en kristeligsinde Medbroder, nu afdøde Aftægtsmand
NIELS MADSEN,

født i Haring 26. September 1814, død sammesteds 12. Januar 1886. Han var en Søn af Gårdmand Mads Pedersen og Hustru Kirstine Christensdatter her af Byen. I hans Fødeby er vel næsten hele hans Levetid hengledet; her blev han bosat i sit Barndomshjem, da Gud i Året 1841 tilførte ham den kære Hustru, Pigen Mariane Dybdahl, der nu som Enke - med sine Børn og deres Slægt - stå dybt rørt ved hans Bære. Af de otte Børn, de har haft, er en lille Pige og tvende Sønner døde i Barndomsalderen, medens en voksen Søn døde i det fjærne Amerika, og Livet har således også tilbragt dem Sorgen; men en Glæde var det for dem, at de kunde overlade deres sidste Hjem til en elsket Datter og hendes Mand og se deres Virkelyst, ligesom de også havde den Glæde at se deres andre kære Børn bosatte i den nærmeste Omegn. Da han nys sank om, syg til Døden, mødte de alle og deres kære; han kunde næppe tale med dem; men han mærkede, at deres kære Øjne hvilede på ham, og at alles Hjerter slog ham med Kærlighed i Møde.

Her I samles i det kære Hjem
trindt omkring en elsket Faders Bære
at ledsage Støvet til sit Hjem,
mens I ofre ham en Afskedståre -

Eders Fader, Eders Moder med,
under deres jævne Færd hernede
have jo med trofast kærlighed
søgt om Eders sande Vel at frede.

I vor Frelsers Jesu Kristi Tro
være han i Livets Håb indsovet,
båret hen til frelste Sjæles Ro,
som han selv har sine Venner lovet.

FRED MED HANS STØV!

Om Kirkefærden er intet særligt at berette; den foregik som nu. Efter Hjemkomsten bænkedes Gæsterne ved de lange Borde, og her herskede en lignende Rangforordning som ved Bryllupsfesten; den nærmeste Slægt for Midten af Bordet og de andre ud til Siderne i Rækkefølge. Skafferne måtte have god Besked eller kende Familien godt for ikke at komme galt af Sted. Retterne var Kødssuppe, Fisk, Steg, Risengrød med Mjød eller godt Øl og Riskage. Skafferne og Opvartere havde travlt med at påse, at Gæsterne intet manglede.

Efter Bordet kom Piberne frem. Alle mødte med deres *sølvbeslagne Merskummer*, hvis Pris

varierede fra 8-10 Rdl. (16-20 Kr.). Ofte havde den endog Sølvkæde. Man brugte den Gang kun *Skråtabak*, dog havde man mange Steder Røgtobak til Præst og Degn. Piberne var derfor vanskelige at holde Ild i, hvorfor der også anbragtes små *Fyrfade* af Kobber eller Messing rundt omkring på Bordene. I dem var så *Gløder* at tænde Ild i Piberne med. Om Aftenen tændte man dog også tidt ved Lysene.

I Tiden mellem Måltiderne spilledes der Kort, særlig Tre- og Firkort samt *Polsk pas*. Spillet var ikke højt; der spilledes på 3 eller 4 Skilling; enkelte spillede dog Firkort på 8 Skilling.

Ved Midnatstid begyndte Kaffedrikningen, der ofte varede 2-3 Timer, og da kunde enhver få så mange Kaffepunsche, han ønskede. Det er let at indse, at Stemningen blev alt andet end sørgmodig.

Kl. 6-7 Morgen spistes der Frokost, ved hvilken Kødmadsfadene igen kom under grundig Behandling, og derefter tog Kortspillet after Part. Engang imellem vankede der en Snaps og en Drik Øl, og man skiltes ikke før ved Aftenstid, efterat der var spist *Andendags Middag*, bestående af Fisk, Steg og Dessert. Selvfølgelig vankede der ved Afskeden desuden en Bid Brød igen, efterfulgt at en Kop Kaffe eller en sidste lille Kaffepunsch. Så bødes der Farvel og Tak. Vognene rullede bort én efter én, og de, der skulde gå hjem, fik fat i den *sølvknappede* Spanskrørstok, der almindelig havde kostet 2-3 Rdl. (4-6 Kr.), og drog af Gårde. Undertiden havde Stokken Håndtag af Kokosnød; så kunde dette skrues af, og i Hulrummet var der en lille *Svamp* med vellugtende Vand. Det forfriskede at lugte til det engang imellem og gjorde samme Nytte som Kvindernes *Hovedvandsæg*, der altid var af Sølv og havde Form af en lille Vase eller et Lommeuhr. Denne Genstand gik flittig rundt under Kvindernes Samtale og var ofte meget kunstfærdigt lavet. Af den Grund var en sådan særlig eftertragtet af kvindelige Arvtagere.

”Ettebojel” holdtes et Par Dage efter Begravelsen, og da bares de lånte Sager hjem, hvorefter der opvartedes med Middagsmad og Kaffe. Skaffere og Opvartere fra det egentlige Gilde var ved den Lejlighed Hædersgæster. -

Julefesten.

Mellem de tre store *Højtider* indtager ubetinget *Julefesten* den 1ste Plads i Thyboens Bevidsthed, og det var også Tilfældet den Gang. *Forberedelserne* til Festen var dog langt talrigere og større endnu. - Den Gang var der så sige ingen Købmænd på Landet. Først 1862 begyndte Landhandelen at blive almindelig. Folk måtte derfor altid til *Thisted* at gøre Juleindkøb. En Del at det aftærskede Korn kom i Sække; det i samme Øjemed samlede Smør kom i en ”Lødgryde” (brændt Lørgryde) og Æggene i en ”Løb” (Halmkurv), og så kørte man til Staden med Sagerne. Enkelte havde desuden et Par gode, plukkede Gæs med; de solgtes gerne til

Privatmænd og kostede c. 9-10 Mark Stykket - en Mark = 33 Øre -. Man tog ind hos sin Købmand, solgte Varene og fik Ris, Kaffe, Sukker, Brændevin og Rom i Stedet. Flydende Varer havde man i et lille Anker eller i en "Skjægmand" (Lerflaske). Hos den, man handlede med, fik man en "Rowli" (rundt Sigtebrød) med Sirup til og de Snapse, man ønskede, og forøvrigt havde Folk selv Mad med til Byturen.

Rundt om i Hjemmene *støbtes der Lys* et Par Uger før Festen af den Talg, der var gemt siden Slagtetiden. Talgen smeltedes i en Gryde; en Kærne sattes i Høkurven og hældtes fuld af Vand; dog var der ca. 1 Tommes Afstand fra Vandets Overflade til Randen af Karret; heri hældtes så Talg. De *håndsnoede Væger* anbragtes 5 og 5 på *Lyspinde*, og nu dyppedes disse Væger så ofte i Talgen, at Lysene blev tykke nok. Mellem Tremmerne på en Stige afkøledes Lysene mellem hver Dypning. I Gårdene støbtes der Lys af 1-1½, *Lispund* Talg (16-24 Pund), og en hel Del af Lysene skulde være rigtig tykke. Et eller to af dem forsynedes med 3 Arme, og hvor de stødte sammen, anbragtes der lidt Krudt. Disse "*Heltekonglys*" tændtes, som Navnet siger, Hellig 3 Kongers Aften, og Spændingen blev naturligvis større og større efterhånden, som de brændte ned. Når "Futtet" kom, blev der Liv i Stuen, og Børnene, der ikke anede noget, formelig jubede. -

For at have rigeligt Sul i Festtiden blev der altid *slagtet et Fedesvin*, hvis Vægt i slagtet og rensset Tilstand ofte nåede de 20 Lispund. Så hentedes det "pillede" Korn i Møllen. Man brugte gerne 3 Tdr. Rug og 1 Td. Byg til Mel, og man "timsede" (sigtede) det selv. Sigtemelet brugtes til "Finbrød". *Bagningen* foregik 4-5 Dage før Jul, og i de rummelige Ovne kunde man bage Melet af 1 Td. Rug på én Gang. Der blev 14-16 Rugbrød a 20-24 Pund pr. Stk., og bagefter kunde man så bage Finbrød, af hvilke der kunde være en Snes Stykker i Ovnen på en Gang. - Brødet skulde helst være til "Kjormis" (kyndelmisse). Dermed var man dog ikke færdig. Der bagtes et Utal af "Rowli", Æggekager og "Kovringer" (Tvebaker) samt Småkager og Hvedebrød i Mængde. Børnene skulde hver have en "Vak" - et Brød, der lignede en And med sine Ællinger - og en stor Pose *Nødder*.

Dag og Nat havde Kvinderne travlt. - Der skulde også *brygges Øl*. Hertil brugtes 56 Skp. Malt, og op mod Halvdelen brugtes til "Godtøl". Ved "Kjormistid" bryggedes der "Gammeltøl", der gemtes til Høsttiden. Når denne Drik blev sødet lidt, og der kom en "Pind" (Snaps) i, så kunde den nok give Humør til Arbejdet. -

Endelig kom *Juleaften*. Når Dyrene i Stalden var "fodret af", Hestene med Kærvehakkelse og Kvæget med Havreneg, samledes man ved Aftensbordet, der så godt som alle Steder bestod af kogt Flæsk, Medisterpølse og "Rebelsben" (Ribben) samt stuede Hvidkål med påstrøet

Sukker og Kanél. Bagefter forsynede man sig med Smørrebrød og Kød fra Saltmadsfadet. - Der læstes gerne til og fra Bords, og når Måltidet var endt, kom B. Brammers Prædiken- eller Bønnebog frem. Husfaderen læste Prædiken til denne Aften, og der blev sunget nogle Salmer. Så spilledes der Kort om Nødder, eller man morede sig med at gætte, hvor mange Nødder en anden havde i Hånden. Dette kaldtes "*at Nødder i Hænde*". Så vankede der Kaffe og Hvedebrød, og ved 9-10 Tiden spiste man "Nætter" (Nadvere), bestående af kogt Havtorsk eller Kuller med Kartoffler og Sennepsauce samt Risengrød med godt Øl til. -

Juledags Aften var viet *Juleløjerne*. Da nappede man om muligt Naboens Trillebør - "Mogbør" - , Skovle eller lign. Ting, og de fandtes siden på de mærkeligste Steder: Trillebøren oppe ved Skorstenen, Skovl og Greb i Halmstakken o.s.v. Det var ikke morsomt at komme op 2den Juledag og savne disse nødvendige Redskaber. Den Dag måtte man iøvrigt stå tidlig op, ellers blev man kaldt "Stafen" og drillet ganske grueligt.

Nytårsaften og *Hellig 3 Kongers Aften* fejredes omtrent med samme Højtidelighed som Juleaften. Retterne var de samme - dog brugtes hist og her "Grønninger" som indledende Måltid. Grønninger var Grød kogt i Fedt eller Fedtegrever, ja, undertiden endog stegte deri; de ansås for en ren Lækkerbidsken, og man spiste dem ene eller med Brød til efter Behag. Man morede sig disse Aftener på lignende Måde som ovenfor omtalt selve Højtidsaftenen; men *Nytårløjerne* var talrigere og mere grovkornede end Juleløjerne. Man slog Potter på Dørene, affyrede Geværssalut, stjal Folks Kaffekande, tilstoppede Skorstenen med Halm o.lign. Urostifterne skulde helst fanges, og den vilde Jagt gik tidt ud over Markerne; men da det var en halv Skam at blive nappet, blev der stundom en lille Kamp at bestå. Blev vedkommende fanget, måtte han samtidig med at være til Latter, nyde en Skænk eller en Kop Kaffe.

Omkring Nytår gik fattige Spillemand fra Dør til Dør og "*spillede Nytår ind*". Instrumentet var gerne en Klarinet. Vilde man ikke have dem ind, lod man dem det vide; men i Almindelighed tog man vel mod dem, gav dem 4 eller 8 Skilling og beværtede dem med Dram og Øl. Kom de ved Spisetid fik de også Mad, og hvis de kom ved Aftenstid skete det ikke så sjældent, at der blev trommet sammen til en lille Dans.

I Hellig 3 Kongers Ugen fik man ikke så sjældent Besøg af et Par Mænd, der gik rundt med en *H. 3 K. Stjerne*. Denne var sat på en Stage og kunde drejes rundt; desuden var den oftest hul, og i Hulrummet anbragtes et tændt Lys. Når Mændene kom ind, blev de stående ved Døden, medens de sang om "de vise fra Østerland", der ofrede til det lille Jesubarn i Bethlehem. De fik gerne et Par Skilling for deres Umage og behandledes iøvrigt

som dem, der spillede Nytår ind. I Almindelighed var de fra Hanherred.

I *Juletiden* - fra Jul til Februar - gjorde Folk "*Ywelbesøg*". Ingen måtte "*bære Julen ud*", som det hed. De fremmede beværtedes altid med Mad og Drikke, sædvanlig Kål og Flæsk. Siden vankede der Kaffe og en lille Kaffeputsch, medens Byssens Nyt drøftedes, eller man fik et Slag Kort.

Af "*Ywelbojler*" var der mange. Undertiden blev der danset, men oftest gik Tiden med Kortspil

og Samtale. Første Måltid var Fisk og Steg. Kaffe fik man ved Midnatstid og Frokost om Morgen, hvorefter man drog hjem for måske næste Aften at begynde et andet Sted. - Til disse Bojler vankede der naturligvis ikke Sending; der var Mad nok i Hjemmene. Et gammelt Mundheld træffer Hovedet på Sømmet for disse Julegilders Hyppighed, når det siger: Det er "*Ywel*" til "*Kjørmis*" og "*Halhelledaw*" til "*Puesk*".

(Fortsættes næste År)

(Historisk Årbog for Thisted amt 1918, side 18-32)